

ШЫН

Солун 1925 чылдын август 31-де үнүп эгелээн

№ 136 (15356) 1994 чылдын сентябрь 1, четверг Аг салган шагы 01.00 ± Садар өртөз 150 рубль.

Шериг-оол ООРЖАК: «ЧОНУВУСЧЕ САГЫШ САЛЫЫЛЫ»

Тыва Республиканың Президентизи Ш. Д. Ооржак Би-Хем кожуунга август 26, 27, 28 хүнеринде ажылынын аайы-биле чоруп тургаш, бугурулгелерге, совхозтарга, суурларга барып, оларнын ажыл-ижи, чоңун амьдырал-чуртталгазы-биле талышкан.

Президент кожуунга чоруп турганынын түннелин үндүрүп, ажыл-агый активинин хуралын Туранга август 29-та эрттирген. Ооң ажылына республиканын аймактарынын, ведомстволарынын удуруткучулары киришкен. Оларга бо кожуунга хамаарыштыр кандыг четпестерин эдер талазы-биле тодаргай даалгаларын Президент берген турган. Бо чөлүк хуралга илереттинген четпестерин эдер дээш кандыг хемчеглерин алганни, моон сонгаар чүпү кылырын илеткээр ужурулг.

Ш. Д. Ооржак хуралдын эгезинде кожуунга чоруп турганынын түннелине хамаарыштыр чүве чугаалааш, кожуунну экономикасында, социал адырында шийтирилээр ужурулг айтырылг эвээш эвес илереттингенни айтыкан. Ындыг болганда дүрген, чоорту, кеңизинде барып кандыг айтырылгларын шийтирилээрин бо хуралдын соонда кожуун чыгаргызынын удуруткучулары дугуржуп алырын ол дынаткан.

Хуралга кым-даа илетке, дындадыг кылбаан. Президентиниң айтышканынын республиканың удуруткучулары канчаар көрүп, шийтирилээринин түннелине дөрт кирген. Би-Хем кожуунун ажыл-агыйлар, суурлар, фермалар аразында автомобиль оруу урелген, ооң септегезин болгаш чаа оруктар кылбайн турар, ыңчангаш аржылары дыка бергелээш, оңу шийтирилээрине республиканың-даа, кожуунун-даа орук

бисте акша-көпөк айтырымдык бергелелер турарын айтып, ыңдыг-даа болза Би-Хемнин көдээ ишчилеринин шалыңынын чамдызын төдээр акшаны бээрин ол азаан.

Хлеб дээрге политика, чоңун ооң-биле үзүктел чок хандыларын эң-не чугула, хүн бүрүнү кичээнгейинге турар амьдыралчы кол айтырыг дээрин Ш. Д. Ооржак хуралга демдээлээш, кожуунда хлеб өртөз улуг болуп турарынын чылдагаанын тодаргай чугула-лап көргөн. Кожуунда хлеб өртөз улуг болуп турарындан чамдык суурларын чурттачулары Кызылдан оңу салып ап турар бо берген. «Тыва хлеб» ассоциациянын удуруткучу Ч. И. Достап хлеб өртөзүнө хамаарыштыр тайлыбын берген. Дээш сортуң даалганындан хлебти Туранда бажырлар турар, ооң өртөз 648 рубль. Санаашкынардан алгаш көргө, мында хлебтин өртөз өске черлерден эвээш, ой-тавында болуп турарын ол чугаалааш. Подольск дагааны бо кожуунда чок болганындан чүгле ак хлебти бажырып турар, даган салып алып акшанын шийчиптейи туруп берген.

«Тыва хлебопродукт» акционер инициативин удуруткучу Н. Б. Алданчы өсө алгаш, коллектив Тываның чоңун даган аймак-биле үзүктел жок хандылар дээш болунар-ла хемчеглерин ол турарында доктаган. Подольск болгаш өске-даа сорттур даланары барын ол дынаткан. Кайы айда кандыг дагандан хлеб бажырынын, ооң өртөк-үзөи кайы хире болурун чоңа дындадып, тайлыбырлар турарын Президент кожуунун удуруткучуларынга сумелээш. Моон сонгаар ажылы чоңа чик өртөкчө хлебти бажырып

Республиканың күрүнеги харыялаа болгаш информация бугурулгезинин начальниги Д. В. Чокму, ТР-нин Иштиги херектер яамызынын сайыды С. С.-В. Монгуш, Тываның нефть продуктулар-биле хандылар талазы-биле бугурулг каттыжышканынын удуруткучу Н. Ф. Ситников, ТР-нин Күрүне эт-хоренгизин эргелел башкаар күрүне комитетинин даргазы Н. А. Кадрадиева болгаш өске-даа хуралга боттарынын кожуунда участоктарынын ажыл-ижинге хамаарыштыр чүве чугаалааш. Ол ыпшак кожуунун бугурулгелеринин, албан

ларнын удуруткучулары сандыг берген, негеддерин шийчиптейи, подольск даганын сөөртүп алырын ол саналаан. Ыңчангаш чоңуң хлеб-биле долу хандырып болурунун аргалары кожуунда бар деп түннелди үндүргөш, моон сонгаар эки ажилдаарын дугуржуп, чугаалаашып алган.

Тыва Республиканың культуру, кино, туризм сайыды Ч. Ч.-Д. Ондар санап бергеш, кожуунун культуру албан черлеринге чарыгдары-биле чоруткан акша-хоренгизин өске соңурулга чарыдап турарын шүтүмүчлээш.

Ш. Д. Ооржак кожуунда культуру албан черлеринин, ылангыя культуру бажынаарынын байдалы дыка багыны сайытка дынаткан, оларнын ажылын экинжидеринче уланган ажылды чорудары-биле кожуунга каш хонук ажилдар даалганы анаа берген. Оон ыңай Президент сайыттар кожууну эвээш кезип, ында акыл-иштин байдалын эки билбейн турарын шүтүмүчлээш, моон сонгаар ыңдыг четпестерин болдурубайн, ажыл-ишче ханылап кирерин чугула деп көргөн.

Республиканың күрүнеги харыялаа болгаш информация бугурулгезинин начальниги Д. В. Чокму, ТР-нин Иштиги херектер яамызынын сайыды С. С.-В. Монгуш, Тываның нефть продуктулар-биле хандылар талазы-биле бугурулг каттыжышканынын удуруткучу Н. Ф. Ситников, ТР-нин Күрүне эт-хоренгизин эргелел башкаар күрүне комитетинин даргазы Н. А. Кадрадиева болгаш өске-даа хуралга боттарынын кожуунда участоктарынын ажыл-ижинге хамаарыштыр чүве чугаалааш. Ол ыпшак кожуунун бугурулгелеринин, албан

Тыва Республиканың Президентизи Ш. Д. Ооржак делегергей чүве чугаалааш. Туран хооранын үндээлел тургустунганындан бээр 110 чылын байырлап эрттирген дугайында доктааш хүлээп алдыган. Бо болушкун орус болгаш тыва улустун калы ажылдакчыларынын калыбынгарына, акы-думалыштыкка найыралын бажыларынга уугурулг ойнааш. Ыңчангаш анаа белеткеди бугу талазыг хынамчалыг чорударына кыйгырган. Президентиниң, парламентиниң, чыгарга даргаларын чоң сонуп алган. Ында аргадуржулгалыг, өртөм-билги-

Россия Федерациясында күрүне пенсияларын 1994 чылдын сентябрь болгаш октябрьда индексастаар база оңу акшаландырар достеринин дугайында

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНЫҢ ПРЕЗИДЕНТИНИҢ ЧАРТЫБИ

«Россия Федерациясында күрүне пенсияларын 1994 чылдын август 1-ден эгелел индексастаар болгаш оңу акшаландырар достеринин дугайында» Россия Федерациязынын Президентизинин 1994 чылдын август 3-те № 1584 Чарлыгына немелде кылдыр база 1994 чылдын август 1-ден эгелел оларны индексастаар-биле холбаштыр пенсия төдөөрүн акшаландырар достеринин дугайында Федералдыг Хуралдын палаталары шийтирил хуууу эгелге чедир доктадырып болза:

1. «РФСР-де күрүне пенсияларын дугайында» РФСФР-нин Хойлузуунга дүүштүр бугу пенсияларын (компенсациядан ангылда) 1994 чылдын сентябрь 1-ден эгелел 1,3 катп, а 1994 чылдын октябрь 1-ден эгелел 1994 чылдын июльда төдөтүлгөн пенсияларын хемчээлин барымдаалап, 1,51 катп өстүрер. Оон-биле холбаштыр долу пенсия тыпсыраага негеттинер нити күш-ажыл стажы бар турда, назы-хар талазы-биле пенсияны адыккы хемчээли айла 1994 чылдын сентябрь 1-ден эгелел 24700 рубль, а 1994 чылдын октябрь 1-ден сонгаар — айла 28700 рубль болур. 2. 1994 чылдын сентябрь 1-ден эгелел пенсияларын тыпсыраа азы оларны эде санаарда 1,3 коэффициентини, а 1994 чылдын октябрь 1-ден сонгаар — 1,51 коэффициентини барымдаалап хемчээли анаа дүүштүр 1,3 болгаш 1,51 катп өер. Россия Федерациязынын хойлуудулуугаа дууштур доктаган компенсация төдөөрүн күштүг хевээр арттырар. 3. Россия Федерациязынын Чаала Россия Федерациязынын Пенсия фондузунга немелде акша бээр дугайында Федералдыг хойлу хуууу адыккыже чедир «РФСР-де Күрүне пенсияларын дугайында» РФСФР-нин Хойлузуунга дүүштүр тыпсыраа бугу пенсияларын өстүрерине чазлыни 1994 чылдын сентябрьда ол фондузга тыпсыр. 4. Бо Чарлыг анаа ат салдыган хүнден сонгаар күштүг болур.

КОЖУУНДА МУРНАП ТУРАП

Чайгаар үнген сиегенерин болгаш тараан мал чми культураларын үнүжү бо чылын Би-Хем кожуунун девискээринде кайы-даа чылдан чаагай болган.

Бо хүнерде айла мал чмиерни белеткээр жылда кидин түтүк чоруп турар. Чыа-чайыктыг чай болганда болза, ажыл-агыйларын ишчилери аас хүнериниң чөлүтүг ажылап тургаш, ажылдык организастыг чорудуу келген. Мал чмиерин белеткээр талазы-биле «Кызыл тараан» коллективтиг ажыл-агый өскерини мурнап турар. 2800 тонна санаж сапыр планыг тургаш, август

29-ка чедир 3400 тонна белеткеп алган, 3050 тонна сиеген белеткээр даалганын чаргыны күүсөдипке, 5500 тонна эки шынардыг силос салдыган. Андрей Поляевтиң удуруткан сиеген белеткээр механизастыг бригаданын кезигүнериниң иштинин маланга хей мал чмиерин белеткеп бээр дээш ажыл-ижин шалыктын уламчылал турарлар. (Бистиге корр.)

ХОЙУ БИЛЕ ӨСТҮРЗЕ...

Тыва чурту—каш чүзүн малдын ораны. Тыва кижиниң тоду-догааш, каас-шинин, чоргаралы, коңкуңу амьдыралынын даягыжы—чылгы мал бооп чорган. Чылгы мал араг кижиниң айналар, динээр, мал калдар, чорук кылыр хөледи. Тергелээр, шанактар, чүк сөөртүр—дээш, чүк кылбас дээр. Астын дузымга девизер чүве чок деп болур. Ол улуг шүддөл үндүрбей, чээрби ажыг чылдарда мал-

чин ажыл-агыйнын бугурулгелер даягыжы болуп келир. Кырыг бөөрге машина шыкшак отгавас, смирткеш, этыке үндүрер. Кезин безин эт кылдып ап, хей чылда элдээр болбай. Ыңчангаш амгы араг ажыл-агыйны каргаш тургузуп, оларнын болу баш кишиниң ажылдар үзүн келгенде, чылгы малды хойу-биле өстүрзе эки деп бодаар мен. Кан-оол ДЕЛТЕР. Бай-Тайга кожуун.

Тыва Республиканың Чазааның социал политиказынын 1994—1995 чылдарда кол угланышкынарны

1. 1994 ЧЫЛДЫҢ БИРГИ ЧАРТЫНЫН ТҮННЕЛДЕРИ БОЛГАШ БАЙДАЛДЫҢ ҮНЕЛЕЛИ

Бирги чартык чылда ап чоруткан чоңа социал деткимче көргүзээр күш-ажыл төлевирин чурумчулар, пенсияларын, пособиеларын, стипендияларын индексастаар, эвээш хандырылгалыгара дуза чедирер талазы-биле хемчеглер чурттагы чоңуң амьдырал денелин элээн бажыктарар база социал туштурулг чоруктуң күштелерин болдурубас арганы берген.

Албан хуузу-биле хүлээп көрдүгөн ажыл чок чоруктуң элээн куду денелин хевээр арткан. Чурттагы чоң рынок байдалдарына чоруту өөренип, таарып, оругалар аларынын яныз-бүрү немелде үнер достерин, ооң иштинде хууда дузалал айдыйларындан, бот-тусыйлаң сайгарыкчы чоруткан болгаш ажыл-агыйны чоруктуң өске-даа хевирлеринден кириилдерин кириштир тил ап турар.

Социал адыралды рыноктуг экономиканын хамаарылгаларына дугуржур, хергелел рыногунда чедиптес байдалды ажып өрткөн болгаш ооң чорутуу баарнаар-биле долданы, ооң ачызында ооң чурларын чиктени, чүге күш-ажыл-биле эвес, а капитал-биле (акциялар, үдүлдер-биле алып дивидендлер) холбашкан экономика талазы-биле идеяллыг хамаарылар оругаларынын илереп келгени ыпшак, чаа элементтер кестүп келген, күш-ажыл харылааларын таарыштырарынын керээлиг хевиринин ролу бөдөөн, а ол ыпшак социал иштеринде дег-ча чүдүлдер илерээш. Чурттаар өран-бажыг рыногу, эмнелге, өөредилге база культуру ачылузынын рыногу хевирлеттин тургустунуп турар. Республикада ажыл төлевиринин ортумак хемчээли 189,4 мун рубль, а нияти-зи-биле Россия Федерация-

Тыва Республиканың Чазааның 1994 чылдын август 29-та № 347 доктаалы-биле бадьылаттыган.

зыл, Ак-Довурак хоорайларда хайгааралдан үнген уруглары социал катан эгилдеринин тептери, социал дүбөзү дүрген дуза чедирер албанары тургустунулаан. Оон адында хлеб-болучка кымылдарынын өрткөнүгөн республика боджединден немей акшаландырышкынын нити доктаамал берип, чедери берге чурттакчылар черлерге ужура чүлү аржыштырылганын чингелдерин тургууулар. Чурттагы чоңа ногулгалар, картофель, тараан культурулары тарып өстүрерине черин кызыгаарлашканы чокка берип, а ол ыпшак чөдөөлдерин тускайлап берип келген.

Ооң-биле черелештир, социал адырда байдал кончуг чидип бооп келген, ол дээрине бугурулг кудулаашканы-биле, чурттагы чоңуң социал магадлалдарын деткиригине, калык камгалаанын, өөредилгенин, культуранын болгаш өске-даа адыралдарын материалдык-техниктиг хандырылгалыг чаа хөө курлавырларынын септешпези-биле чамдык талазында хамаарышкан.

Бо чылдын июнь айда амьдырал-чурттаарына эң эвээш орулга 100,3 мун рубль турган, а бир кижиге ортумак акша орулгазы 106,3 мун рубль, ыңчал кээрге чурттагы чоңуң 47 хуузу амьдырал-чурттаарына эң эвээш хемчээлдиг куду орулгалыг бооп турар. Кижилеринин материалдыг байдалынын аайы-биле аңгы-аңгылыны чоруп турар. Эң дээр хандырылгалыг болган эң эвээш хандырылгалыг кижилеринин орулгаларынын аразында каршына 11 катп ыгылдыг. 1993 чылдын июнь айынын июль деңгээрге, бо чылдын июньда чоңуң акша орулгалары 4,7 катп өскөн, ол калында баарынараа болгаш ачы-дулага хергелел өрткерттери 6,8 катп өскөн бооп турар. Көдээ ажыл-агыйнын жылдакчыларынын ажыл

организацияларында ажыл-ла турарларын 25 хуузу бооп турар. Хайыракан, Шекпээр, Адыр-Кежиг, Чал-Кежиг, Бай-Тал, Чодураа, Мөгөн-Бүрен болгаш өске-даа чамдык чурттакчылар черлерде хей-хей кижилер доктаамал ажыл чогуңуу харазындан чоңуң ажыл-биле хандырылгалыгына берге байдал тургустунган.

Демографтыг байдал уруглар төртүгүнеринин кызырылганы-биле база уругларын болгаш күш-ажыл назылыг эң кижилеринин өдүр чорутууну көвүдээни-биле илереттинип турар.

Нияти-биле алырга, социал адырда байдал эки-даа, багай-даа уг-штыгыг талааларыг, ол бугу денелдерге — тус чер, кожуун база республика денелдеринге республикада тургустунуп турар экономикагы байдалды барымдаалап социал политика тыарыштырарын негеп турар.

II. СОЦИАЛ ПОЛИТИКАНЫН КОЛ СОРУЛГАЛАРЫ БОЛГАШ КОЛДАП, МУРНАДЫ КӨӨР ЧҮҮДДЕРИ

Чурттагы чоңуң амьдырал байдалынын денелич бажыктарып доктаалары 1994-95 чылдарда социал политиканы кол соруглазы болуур деп республиканың Чазаа санап турар.

Ол соругламы боттаандырыл-биле социал политиканы ларазындагы колдап, мурнады кылкп чорудуру ужурулг угланышкынарын оңалтап айтыры чугула:

— чурттагы чоңуң боттуг ажыл кылкп шыдаар гезинде боттарынын амьдырал-чурттааларынын чаагы чорутуу күш-ажыл-биле хандырылгалыг илереп байдалдарын тургузары; — чурттагы чоңуң камгалаы кошкак бөлүктөринге тускайлаштырган соругламы боттаандырыл-биле социал политиканы ларазындагы колдап, мурнады кылкп чорудуру ужурулг угланышкынарын оңалтап айтыры чугула:

Тыва Республиканың Чазааның социал политиказынын 1994—1995 чылдарда кол угланышкынарнын бадьылар дугайында

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛЫ

1994 чылдын август 29. № 347. Кызыл хоорай.

1994 чылдын төнүзүне болгаш 1995 чылда социал политиканы кол соругламын чурттагы чоңуң социал адыралдарын, оларны күүсөдир талазы-биле тодаргай хемчеглерин ажилдап кылыр болгаш боттаандырып соругла-биле Тыва Республиканың Чазааның доктаалары болза:

1. Тыва Республиканың Күш-ажыл болгаш чоңуң ажыл-биле хандырылгалыг яамызынын, Тыва Республиканың Социал камгалап болгаш ведомстволар-биле калык белеткээни Тыва Республиканын Чазааның соңуу кол политиканын 1994—1995 чылдарда кол угланышкынарнын бадьылар (капсырылга).

2. Ямылар болгаш ведомстволар, кожуунарнын, К. В. ДОКТААЛДЫҢ КҮҮСЕЛДЕНИГЕ КОНТРОЛДУ ПРЕЗИДЕНТИН БОЛГАШ ЧАЗАКТЫҢ Администрациязынын Конторга эргелгенин база Чаа-чаа Вастынын социал политика талазы-биле оралкычынын секретариатында дагыар.

III. ООРЖАК.

IV. СТРУКТУРУЛГ ЭДЕ ТУРГУСТУНУШКУН ҮЕЗИНДЕ ЧОҢУ АЖЫЛГА ХААРА ТУДАРЫНЫҢ ПОЛИТИКАЗЫ

Чоңуң ажылга хаара турарынын талазы-биле хемчеглерин Чазаактың 1994 чылда кылдыр хуууу алдыг болгаш доктаатканы Тыва Республиканын чурттагы чоңуң ажылга хаара турарына деткимче көргүзүрүнүн программасына дүүштүр боттаандырып, Программа-биле чергелештир эргелек чугула кылыр ужурулг чүдүлдер болза: массалыг ажыл чок чорукту болдурууларын талазы-биле баш бурунгаар хемчеглерин, күш-ажыл рыногунга эң быжыг эвес туруштуг хамаарыларже аныктар, херэженер, шериг аныкталар, инвалиттер, пенсионерлер, албадат-биле

V. ЧУРТАКЧЫ ЧОҢУҢ АЖЫЛ КЫЛЫП ШЫДА-ВАС БОЛГАШ ХАНДЫРЫЛГАЗЫ КОШКАК КЕЗЕКТЕРИНЕ СОЦИАЛ ДЕТКИМЧЕ БОЛГАШ ОЛАРЫН КАМГАЛАШ

Чурттагы чоңуң ажыл кылкп шыдаас болгаш хандырылгалыг кошкак кезектеринин социал камгалаы ийи кол угланышкыны-биле чорутунар — социал хандырылга болгаш социал дуза-биле. Тыва Республиканың Чазаанын кожуунун, хоорайлар чарыктарынын, бөлүктөрүнүн социал камгалаы карылта органнынын ажилдан назылап ыраам (Төнчүзү 3-кү арында)

(Тончүзү, Эгези 1-ги арында).

хамаатыларнын материал байдалын камгалаарыча, уругларды өг-бүлөлөргө болгаш чурттакчы чоңунд хандырылга кошкма кезектеринге акша база натура-биле дуза көргүзөрүнче, азырадыкчы болур арга-шынээ уду өг-бүлөлөрдүн, назы-хары дөгү берген кижилерин болгаш инва-

Тыва Республиканың Чазааның социал политиказының 1994—1995 чылдарда кол угланышкынарны

хандырылга системаны быжыглаарыча угландырып көрдүнгөн.

1. Пенсия хандырылгазы

Россия Федерациязының Президентизинин 1994 чылдың май 16-дагы «Тыва Республиканың девискээрин Кыдыкы Соңгу чүк районнарына болгаш оларга деңгештирген черлерге хамаарыштыр дугайында» Чарлыш боттандырылыгы-биле холбаштыр көрдүгүн турар чүүлдер:

— ажил берикчилеринин болгаш ажилдакчыларның акша-хөргөңинин күсел-биле немелде пенсияларын төлөп бээр сорулга-биле күрүнени эвес пенсия фондуларын хөгжүлдээнинге деткимче көргүзүр;

— медицина ачы-дуза рыногун тургузарына;

— чурттакчы чоңунд кыдык камгалам системасына хөй адырыг акшаландырышкыны кирирени, берип турар ачы-дуза чедирлешинин хемчээлинге болгаш чынарына дүштүр эмнелге албан черлерин акшаландыраарын;

— хамаатыларның медицина албан черлерин болгаш амнестир эмишин хостуу-биле шилеп алыр эгезин хандырыш барымдаалап кыдык камгалам чартырын уламчылар;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

Уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелеринге федерация системасы-биле чергелештир Тыва Республиканың Президентизинин «Өг-бүлени быжыглаарының ичашты камгалаарының талазы-биле бирги ээлчегин хемчеглер дугайында» Чарлышты дүштүр ажил төлөвиринин эң бичин хемчээлинин 30 хуузу хемчээлинге социал пособиелерни квартал саньы-

да төлөп бээрин өөренип көөр.

Өг-бүлениң нежигүн бүрүзүгүн орулгазы социал пенсияның денделинге ажил төлөвиринин эң бичин хемчээлинин 50 хуузу хемчээлинге болур болза, турецки байдал талазы-биле социал пособиелерин ай саньында төлөп бээрин доктадырының аргазын өөренип көөр.

Чурттакчы чоңунд болгаш эмнелге албан черлеринин эмтандырыш хандырыш акша-хөргөңинин чыныгы болгаш чынарына дүштүр эмнелге албан черлерин акшаландыраарын;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

1994-95 чылдарда өг-бүлө планнашкынын, уругларны черералдыг мун-чургалы-биле араан инвалит уругларын эмнелге-социал сегиншинин, амьдыралга белеткеленин талазы-биле албан черлеринин, назын уугады берген кижилерин хундус үе эртирген төптөрүн чектизин, калбартыр хөгжүдеринге бугу талазыг деткимче көргүзөр.

Социал хандырылга албан черлеринин системаны калбартыр болгаш сайзырап-гайжыдары-биле эргежок чугула кылдыр ужурут чүүлдер:

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

Социал хандырылга албан черлеринин системаны калбартыр болгаш сайзырап-гайжыдары-биле эргежок чугула кылдыр ужурут чүүлдер:

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

Социал хандырылга албан черлеринин системаны калбартыр болгаш сайзырап-гайжыдары-биле эргежок чугула кылдыр ужурут чүүлдер:

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

— чер-черлерге оран-саваны ичаштыр албан черлеринге халас дамчыдып бээр;

VI. СОЦИАЛ ХАНДЫРЫЛГА АДЫРЛАРЫН ХӨГЖУДЕРИНИН КОЛ УГЛАНЫШКЫНАРЫ

1993 чылдын болгаш 1994 чылдын бирги чартык чылын тунелдерге болза кыдык камгалаары, өөредилгени, культураны болгаш социал хандырылганы өске-даа адырларын акшаландыраарына бөгөрдөр чогумчалыг эвес социал уруктарга чедир дээрзин көргүскөн.

1. Чурттакчы чоңунд кыдык камгалам

76,3 хууза, а бо чылдын бирги чартында 75,9 хууза

2. Күш-культура болгаш спорт

спорт ажылы организастаарының оригиналдыг онзагы хевирлерин катат тургузарына болгаш хөгжүдеринге оза кичээлгеин уугаар.

3. Өөредилге

Өөредилгениң структураны улам ийнип хөгжүдерин, чедип алырына магадлаалдарын хандырыш ажылыгын өг чугула угланышкыны болуп хөвээр арттар.

4. Чурттаар оран-саваны адыры

Чурттаар оран-саваны адыры шийитирээрде: чурттала тудуунуң оажургаашкыны болдурус;

5. Культура

1994—1995 чылдарда культураның адырының политиказы төөгү-культура эртинесалгалын кагалаларыныче болгаш ажылаарыныче, национал культураны катат тургузарына база улдарыг структуралыг эле тургустуушкунун сайзыралын, деткиринче утланган болур.

6. Чурттаар оран-саваны адыры

Чурттаар оран-саваны адыры шийитирээрде: чурттала тудуунуң оажургаашкыны болдурус;

1994 чылдың сентябрь-ноябрьда чоңунд социал камгаламының талазы-биле соңгаарладып болбас хемчеглеринин планы

1. Чоңунд социал камгаламны күштедирер талазы-биле практиктик ажылы организастаар болгаш хемчеглерин ап чорудар сорулга-биле Чазак кезигүнерин, ямыларын, ведомстволарын удуруткучуларын болгаш харысалгалыг ажыдакчыларын кожууннарже, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорайларже чорудар.

2. Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

3. Кожуун бурзунда болгаш Кызыл, Ак-Довурак хоорайларда амьдырап-тургаварының адык хемчээлин болгаш кижилерин бурзунге олаштыр тодарактан медицина адырларын, ашкма орудангы олаштыр турарына тодаграйлар, оон кол сорулга-биле эвээш хөргөңини хандырыш тодарактан чыгаргалары, оларга адырдуулар социал дуаламчыны бээр болур.

4. Чурттакчылар чер бурзунда ажынаарын эргип көөр болгаш ажил чок хамаатналарын тодаграйлар болгаш оларны ажылга тургузар талазы-биле дуалаар, черин, чээлин болгаш ажил чок болганы дөш пособие дуаламчыны тускайлап бээр.

5. Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

6. Моон мурнунда тывыс пенсияларын эде санаарын болгаш ча пенсияларын тылсып санаарын «Кыдыкы Соңгу чүк» районнарында болгаш оларга деңгештирген черлерде ажилдап база

7. Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

оанарын дамчыштыр бугу рүлдеринин соуурагы кедүрлерин аргазы-биле ажилдаар черлерин аныктарга тургузары;

— аныктарын сайгалыкчы чорун бугу талаз деткири, биче болгаш ортмак бизнести хөгжүдери;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

— уругларды өг-бүлөлөргө социал пособиелерге болгаш хандырылга кошкма хамаатыларга социал пособиелер (акша-биле дузалал) берип чүрүрүн;

Чер-чер чыгаргаларының даргалары харылаар, Хуусаазы — 1994 чылдын сентябрь 10-га чедир.

Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

Чоңунд социал камгаламны адырларын талазы-биле ажил-херектин байдалын кожууннар, Кызыл болгаш Ак-Довурак хоорай чыгаргаларын хуралдарына дарын чугаалажык көр болгаш 1994 чылдын сентябрь-ноябрьда тодаграй ажил-чорудулганын планын хузулп алыр.

1994 ЧЫЛДЫҢ СЕНТЯБРЬ—НОЯБРЬДА ЧОННУН СОЦИАЛ КАМГАЛАЛЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ СОҢГАРЛАДЫҢ БОЛАЗА ХЕМЧЕГЛЕРНИҢ ПЛАНЫ

(Төңүзү. Эгеи 3-кү арында). 17. Сайгарлыкчы чоруктуу аргам-биле, хууда ты-выгыр сайгарырынын ду-засы-биле бай-шыдалдыг амдыралды тургузуу, боду-нуң өг-бүлөсүнө, чоок ки-жилеринге орулганы көвү-дедирин чедип алган кижилер дугайында солуннар арыннарына, телерадио дамчыдылгаларына чыры-дарынын конкурзуну чар-лаар, ук конкурзун негедде-лерин ачылдып кылдыр, ы-дыг конкурзун журналестер болгаш өске-даа бижикчи-лер ортузунга чарлаарын организастаар. Кайыма-даа үш миллион рубль түнүг

СТАЛИНИН ӨЛҮРЕРИН РОСТОВКА БЕЛЕТКЕП ТУРГАН БЕ?

Бо айтыры — эге өскө «чок» — деп харылап бо-лур. Кем-херек үүлгединин составынын чогуунда 1956 чылда-ла, бүгү депшилте-лик кизи төрөлгенини «баштычызын» уузткаар дөш белеткеп чорудуп тур-ган «казак террористи бол-гаш шпичоук контрреволю-тур организацианын» кол бу-рудаттырганарын адып шпичкенден бээр таптыр-ла 19 чыл болганда, бо хе-ректи соксаткан. Ыгчала-даа бөгүн КАК-тың онза ча-жыт архивинден сүлчө ду-гайында баа бир меге спе-нарийинч (баш удур бижип белеткеп каан хоолга) арын-нарын ачылдып, оң дугайын сайгарып бодаар арга бисте бар.

Тываның найысылалы Кызыл хоорайның 80 харлаан байырлалын республиканың чону чоокта чаа демдегеп эрттирген болгай.

Шынап-ла, кы-зымак ажил-ижы-биле төрөөн хоорайы-высты алдаржыдып, оң хевирин хүн кел-ген тудум-на чараш-чылып кел чоруур анык-даа, хоочун-даа чурттакчылар найы-сылалывыста өзөшп өзес. Оларга бо чурук-та анык кыстар база хамааржырлар. Олан-ныч аттары бо: Ай-лан Комбуй-оол, Юно на Оюн. Олар кайызы-даа харылаа ажилы-ның инженер-техник-ти мергежилни чеди-алган, төрөөн хоорай-ында ажилдап чо-руурлар.

Ондар ОХЕМЧИК-ТИҢ тырттырган чуруу.

Боолашкынар болгаш частышкынар кезжэ, тап-тыла бектик келдүрүш-күнүгү база байырыг өйдө, каян улуг Ленинни шы-чы өөреникчи болгаш оң хевирини шыларгай су-рукчуу, совет чоунуң тур-гаш бүгү-ле депшилтеги ки-жи төрөлгенини мерген угаанын «баштыны» Соци-чоогунда дачаына Ростов-туң күрүне университетини студентилерин хүлөп ап турда, димитрийни берген. Террорист оң чаныга тур-ган Совет күрүенин болгаш Коммунист партиянын удурткучулары граната-лар-биле (частыр бүдүмел-дер) хөмө октап кааннар. Баа ол шыкыш каш шак болганда, Доннуң болгаш Кубанын бүгү-ле станица-ларындын кыдыгыларын ка-демир-биле шак каан трак-торларын дайынчы маши-налар кылган чепсектик казак отрядтар ок-боолу-тур халыкканнар. Уймээ-чилерин командири — ийи дайынчы Кызыл Тук орден-

Тыва Республиканың Кожуунарындагы Чоунуң Төрөлгенини Чыңгалуу

Тыва Республиканың Кожуунарындагы Чоунуң Төрөлгенини Чыңгалуу. Бистиң ынак ачавыс Борис Алдын-оолович ХОВАЛЫГ бо чылдың сентябрь 5-те 50 харлаар. Ол Сүт-Хөл ко-жуунуң суурларынга башкылап, садыглап, хей чылдар дургузунда эки ажилдап келген. «Алдан-Маадыр» совхозка канчакчу хүлээлени база күүседип турган. Амгы уеде эл арат ажил-агылыгы. Ачавыс күш-ажылга ынак, боду бу-дүштүгү, эш-өөрүңгө, чоңунга өвчлен кижжи.

ӨНҮҢ ИШИ, УРУГЛАРЫ

Өнүң иши, уруглары Лада, Лея, Лара, Лиана, күдөөтери Хувискаал, Эронат, кени Аэронга, уруг-ларының уруглары Эдик, Менгилээп, Айсена.

ЧАРЛАЛДАР

ӨӨРЕНИРИНЧЕ ЧАЛАП ТУР. Кызылдың № 4 профтехучилищени болгаш Красноярски-ниң күрүенин техниктиң университетини Кызылда фили-алы Тываның техниктиң лицейин өөреникчилерин хү-лөп алырын чарлап турар. Өөренир тускай эртеми: «Автомобильдерин болгаш оларын моторларын ажаап-тежээри база септээри». «Математика, физика талазы-биле долу эвес ортук шко-ла чедишкенин дооскан болгаш техникка сонуургалдыг, техниктиң чогаалыга сундулду аныктарын беседа кыл-ган түнелин өзүгар хүлээп алыр. Хей ажы-төлдү өг-бүлелерин мергежилдиг ажы-төлүн, Тыва Республиканың кожуунарында келгенерин кол-дывар хүлээп алыр. Лицейниң 2-ги курузун чедишкенин доосканнар Крас-ноярскиниң күрүенин техниктиң университетинге болгаш Кызылда оң филиалына (1-ги курузунга) кирер эргени тылсыр. Лицейге кирерин күзөөнер хузуунда шынылгазын, 9 класс дооскан билинин дугайында аттестатты, өг-бүлө байдалын дугайында шынылгазын, № 86-У майк өзү-гаар эмчи шынылгазын, 8 фото-чурктарын, районун өөрелин чоруткан бижин ап алгаш келир. Техниктиң лицейин бөлүүңгө хүлээп алганын ниити чурттаар чөр-биле болгаш стипендия-биле хандылар.

БАШТАЙГЫЛАРНЫҢ БИР ЭЭЗИ

Мөге кижжи уктуг боор чүве деп дынаан мен, ала-тең угу мөге улус боор ап, Федор Хаажыкпанович! — деп, кады чораш аян Ондардан сонуургап айтырдым. — Каян билбес сен, Ондарлар дээрге мөгелер шы-кажыл. Баштактандым, шунту-ун Ондарлар кайын мөгелер боор шын аан. Авам Бора-Тайга чурттуг, Сарыг-лар кижжи уруу-дур. Оң өрөдери мөгелер: Семис-оол, Ашак-оол, Хеймер-оол олар-дыр. Оларны-ла сал-саан кийин боор мен. Атам Новосибирск хоорайга, а авам 1935 чылда Москва-да салып шугуму-биле өөр-өен-ден, пенсиялыгыже чедир жылдадыр.

Жип, чугаалажып ор бис. — Орукка чыткан бичин борбак дашты майдалып ал-бис, — ону стоп, машиназы-ның алаан үстүрү-даа азыр, чолачылар-ла чалгаа-ла-дыр ийин — деп, кокам чугаалаттып, машинасы кирил келди.

«Мөге кижжи уктуг боор чүве деп дынаан мен, ала-тең угу мөге улус боор ап, Федор Хаажыкпанович! — деп, кады чораш аян Ондардан сонуургап айтырдым. — Каян билбес сен, Ондарлар дээрге мөгелер шы-кажыл. Баштактандым, шунту-ун Ондарлар кайын мөгелер боор шын аан. Авам Бора-Тайга чурттуг, Сарыг-лар кижжи уруу-дур. Оң өрөдери мөгелер: Семис-оол, Ашак-оол, Хеймер-оол олар-дыр. Оларны-ла сал-саан кийин боор мен. Атам Новосибирск хоорайга, а авам 1935 чылда Москва-да салып шугуму-биле өөр-өен-ден, пенсиялыгыже чедир жылдадыр.

КВАТИРАНЫ САДЫП АЛЫҢАР

Кызыл хоорайнын мырнай төвүнде тууй-бүлө тут-тунган бажыга телефонуг, балкониуг, сонгалары хүн-нээрэк талаа квартираны дүргөн байдал-биле садып тур бис. Харылажар телефону 3-06-57.

АРАТ АЖЫЛ-АГЫЛЫГЛАРГА

Дагы буртуктешкенин эртпез болгаш черни чөп ажылдап турар арат ажил-агылар бо чарлап парлат-тыган хүден сонгаар 10 хонук хуусаала тарап дүж-ерин болгаш оларын бажыга агар саннарын хаар апаарын Кызыл хоорай девискээринде ынак бугу арат ажил-агылыгыларга саргылырып тур.

«ДАЛАНГА ДАМДЫ...»

Өвүр кожуунда Сагла ортук школасынын үндөилет-тингенден бээр 60 чыл оюнга турактааткан ачы-дуза марафон 1994 чылдын сентябрь 10-ла эргенини 10 шакта болуп эртер. Ол улуг байырлаче школын бугу доозукчуларын, ала ажилдап чораш башкыларын болгаш өске-даа хамзатыларын Сагла ортук школазы марафон-га келирине чалап тур.

«Мөге кижжи уктуг боор чүве деп дынаан мен, ала-тең угу мөге улус боор ап, Федор Хаажыкпанович! — деп, кады чораш аян Ондардан сонуургап айтырдым. — Каян билбес сен, Ондарлар дээрге мөгелер шы-кажыл. Баштактандым, шунту-ун Ондарлар кайын мөгелер боор шын аан. Авам Бора-Тайга чурттуг, Сарыг-лар кижжи уруу-дур. Оң өрөдери мөгелер: Семис-оол, Ашак-оол, Хеймер-оол олар-дыр. Оларны-ла сал-саан кийин боор мен. Атам Новосибирск хоорайга, а авам 1935 чылда Москва-да салып шугуму-биле өөр-өен-ден, пенсиялыгыже чедир жылдадыр.

«Мөге кижжи уктуг боор чүве деп дынаан мен, ала-тең угу мөге улус боор ап, Федор Хаажыкпанович! — деп, кады чораш аян Ондардан сонуургап айтырдым. — Каян билбес сен, Ондарлар дээрге мөгелер шы-кажыл. Баштактандым, шунту-ун Ондарлар кайын мөгелер боор шын аан. Авам Бора-Тайга чурттуг, Сарыг-лар кижжи уруу-дур. Оң өрөдери мөгелер: Семис-оол, Ашак-оол, Хеймер-оол олар-дыр. Оларны-ла сал-саан кийин боор мен. Атам Новосибирск хоорайга, а авам 1935 чылда Москва-да салып шугуму-биле өөр-өен-ден, пенсиялыгыже чедир жылдадыр.

«Мөге кижжи уктуг боор чүве деп дынаан мен, ала-тең угу мөге улус боор ап, Федор Хаажыкпанович! — деп, кады чораш аян Ондардан сонуургап айтырдым. — Каян билбес сен, Ондарлар дээрге мөгелер шы-кажыл. Баштактандым, шунту-ун Ондарлар кайын мөгелер боор шын аан. Авам Бора-Тайга чурттуг, Сарыг-лар кижжи уруу-дур. Оң өрөдери мөгелер: Семис-оол, Ашак-оол, Хеймер-оол олар-дыр. Оларны-ла сал-саан кийин боор мен. Атам Новосибирск хоорайга, а авам 1935 чылда Москва-да салып шугуму-биле өөр-өен-ден, пенсиялыгыже чедир жылдадыр.

«ОТЧУГАШ»: «Чаа чыл байырлалын дүвүрээни»

«ОТЧУГАШ»: «Чаа чыл байырлалын дүвүрээни» 10.00, «Калигула» (АКШ, 2 сериялы, 16 хардан өрү назылылар кирер) 13.00 16.00, «Алдаржылдыктын» деп хүрээ хуралы 19.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сенээ дангырап тур мен, мээни аныкшылым»

«ВОСТОК»: «Сенээ дангырап тур мен, мээни аныкшылым» (Индия, 2 сериялы) 15.00, 18.00 шактарда.

«КИНО»

«КИНО»: «Улусчу чогаалдыг төвүмүң килдис эреклеңизи, тал-лантыгың артист, уран чүүл хөгжүдөңизге улуг үдүүң кириген» Татьяна Кертин-ооловна МОНГУШУН өлекке мөңөөни Тыва Республиканың Култура болгаш туризм яамызы, Улусчу чогаалдыг төвү динчылшаан, оң төрелдеринге, чоок кижилеринге ханы кажыдылды илгерилеп тур.

Кызыл хосрай, Красноармейская, 100. Индекс 667000. Редакция коллегиясы: Н. С. Вазир (кол редакторун оралакчызы), А. В. Монгуш, М. Д. Оюн (хары-салгалы секретары), М. М. Саая (кол редакторун оралакчызы), Н. С. Эрзеп. РЕДАКЦИЈНЫҢ ФЕДОНАРАЫ: Кол редактор — 3-43-34; келген кижилер хүлээп алыр чөр — 3-34-26; кол редакторун оралакчылары — 3-33-91; 3-34-17; харыс-салгалы секретарь — 3-34-92; оралакчылары — 3-45-93. КИЛИСТЕР: нинтиел амыралды — 3-34-19; 3-34-98; үдөтүр — 3-34-49; 3-36-73; көдөз ажыл-агый — 3-41-16; культура, өөрелиге болгаш чогаал — 3-39-15; медээлер болгаш спорт — 3-36-82; 3-34-57; оула — 3-34-39; 3-34-93; чагаа — 3-39-03; корректорлар — 3-41-23; үнүрүкчүлөр — 2-27-41; солуң келбейн барганда — 3-57-92; 3-14-94; бухгалтерия 3-37-11. Солуң Россия Федерациязынын Парлалга болгаш ме-дээлер министрствозунун чанында парлалганын, ме-дээлерини хостуг чоруун камгалаар талазы-биле Тывада хай-гааал чегинге буртуктешкен Буртуктешкен дугаары — Т-00007 Солуңда парлаттыган материалдарын авторларын болгаш редакциянын туружу-биле дүшпейн барып болур. Айттыганын фактылары саннары болгаш өске-даа амыналдыгы дээр авторлар боттары харыс-салгалат.